

Karlskrona - från pina till turism

Hur uppstår egentligen ök- eller smeknamn? Ja, för Karlskronas del är det kanske inte så konstigt. Dess öknamn "Pinan" har naturligtvis sitt ursprung från gamla tider då här fanns inte mindre än fyra vapenslag förlagda.

På stadens gator vimlade det av skeppsgossar, kustartillerister, grenadjärer, flottister och ingenjörssoldater. Och för dessa värnpliktiga var staden en pina.

Av Ingemar Carlsson

varande stormaktsskungen Karl XI år 1680 för att grunda en stad efter förebild från bl a Rom.

Platsen hittade han mitt ute i den blekingska skärgården där han på över 30 bergiga småöar grundade Sveriges nya örlogsbas - staden Karlskrona. Ett litet problem vållade huvudön Trossös enwise markägare, bonden Witus Andersson som förstvägradesäljmarken.

Slutligen kunde kungen förvärva ön åt kronan för 900 riksdaler efter en segsliten strid där Witus först hade kastats i fångelse.

Staden växte upp kring de marina anläggningarna, örlogshamnen och varvet. Karl XI hade även andra storslagna planer för staden som skulle bärhans namn.

Han ville grunda en pampig och respektingivande stad med bredagatoroch väldiga torg, där

I dag torde detta vara ett minne blott. Karlskronas roll som garnisonsstad har minskat drastiskt och både invånare och besökare har en helt annan uppfattning om denna både vackra och annorlunda kuststad.

Men fortfarande är denna "Kungliga flottans stad" starkt präglad av sina 300 år som ostkustens viktigaste örlogsbas.

Det var nämligen i slutet av

1680-talet som den svenska flottan behövde en ny huvudbas med disfrihamn vid landets sydöstra spets.

Bl a för sina förbindelser med provinserna på andra sidan Östersjön och viktiga städer såsom Stralsund och Riga. Men i Stockholm låg isarna till långt in i maj och avståndet till den danska fienden var alltför långt.

Därför beslutade sig den då-

På Stortorget, Europas största stenlagda torg, står stadens grundare, kung Karl XI, staty. Här ligger också Fredrikskyrkan.

man kunde arrangera militärparader. Den tidens stjärna bland stadsarkitekter, Erik Dahlbergh, ritade därför en stadsplan med ett nät av raka, breda gator som utgår från de båda torgen Stortorget och Amiralitetstorget.

Kyrkor och offentliga byggnader, liksom borgerskapets privata hus, är byggda i praktfull barock.

När allt var färdigt hade Sverige fått Nordeuropas säkraste örlogsbas. Något som Katarina den stora av Ryssland uppgivet lär ha konstaterat inför sitt amiralitet.

Runtom på öarna hade då

också byggts ett system av bastioner och kanontorn kring själva basen och örlogsvarvet.

Tvångsflyttning

Nästa problem var att inga borgare ville flytta hit. Inte ens Karl XI:s soldater var särskilt förtjusta i att behöva flytta till ”den förskräckligt steniga och bergiga, sumpiga och skogsbelupnaön”.

Men militären och skeppsbyggarna fick snartsällskap av en borgerlig befolkning, hantverkare och köpmän som emellertid till stor del tvångsflyttats från

Turist i Europa

Utanför Amiralitetskyrkan tar Rosenbom emot.

Ronneby och Karlshamn.

Staden växte därefter snabbt och var i början av 1700-talet rikets näst största. 1850 var den fyra i storleksordningen.

Karlskrona har drabbats av flera katastrofer. När pesten härjade 1710-1711 dog halva befolkningen. 80 år senare dog 6 000 människor i fläcktyfus och i en brand sommaren 1790 ödelades 400 tomter inne på Trossö och 3000 människor blev hemlösa. Det var därefter som den återuppbyggdes i nyklassicistisk stil.

Bastion Aurora vid Kungsbron är den enda bevarade delen av stadens första befästningar. Det rosa huset mitt emot är landshövdingens residens.

Den röda Amiralitetskyrkan Ulrica Pia ligger nära örlogshamnen och är en av Sveriges största och äldsta träkyrkor, döpt efter Karls XI:s drottning Ulrika Eleonora. Den invigdes redan 1685, några år efter stadens födelse, och var då tänkt som ett provisorium.

Amiralitetsklockstapeln uppfördes 1700 och byggdes om 1856.

De tunna väggarna och de tunna golvplankorna gjorde att nttvardsvinet frös i flaskorna på vintrarna.

Under somrarna kunde kyrkobesökarna känna stanken från gravarna under kyrkgolvet.

Gubben Rosenbom

Utanför kyrkan står en av stadens mest kända invånare, Rosenbom, klädd i den dräkt som bars av en båtsmanvidmitten av 1700-talet. Sägner berättar att konstapel Matts Rosenbom levde i slutet på 1600-talet och bodde med sin stora familj på Björkholmen. Han drabbades av sjukdom och kunde

Vid Marinmuseum ligger gamla örlogsfartyg förtöjda.

KARLSKRONA PÅ VÄRLDSARVSLISTAN

Den 2 december 1998 upptogs Karlskrona på Unescos Världsarvslista.

Syftet med denna är att skydda de mest värdefulla kultur- och naturhistoriska miljöerna i världen. Karlskrona blev det nionde området i Sverige och omfattar befästningsanläggningarna Kungsholms fort och Drottningsskär, stadsdelarna Trossö och Stumholmen samt af Chapmans lantställa Skärva.

Pittoreska Björkholmsstugor vänder gaveln mot gatan som bostäder för varvets arbetare.

inte återgå till sin tjänst i kronan. Han fick därför tillstånd att tigga för sitt upphålle.

Den stora träfiguren har blivit känd genom Selma Lagerlöfs "Nils Holgerssons underbara resa". Det var under Rosenboms hatt som Nils Holgersson gömde sig för Karl XI och fick följa med på en nattlig rundtur i Karlskrona. Lyfter man på hatten tillfattigbössan finns det en myntspringa att lägga sitt bidrag i.

I centrum av staden ligger ett av Europas största stenlagda torg. Här blickar kung Karl XI från sin sockel ut över Fredrikskyrkan som stod färdig 1744 och har fått sitt namn efter Fredrik I.

Barockkyrkan är en nästan exakt kopia av den berömda kyrkan Trinita dei Monti vid Spanska trappan i Rom. I det södra tornet finns ett klockspel med 35 klockor och bland inventarierna märks en förgylld dopfunt av trä och en berömd orgel.

Vid torget ligger också Trefaldighetskyrkan, uppförd av Tyska Församlingen i staden år 1709, i blandning av barock och italiensk stil.

Anledningen var naturligtvis att många matrosar, fartygsfolk och byggmästare kom från Pommern som tillfallit Sverige efter freden 1648.

Även Trefaldighetskyrkan har en förebild i den eviga staden, ingenting mindre än Pantheon. Båda kyrkorna är ritade av Nicodemus Tessin d y.

I det nya Marinmuseet, byggt på en 150 meter lång pir ut i havet vilket understryker dess marina karaktär, finns bl a en unik samling galjonsfigurer och fartygsmodeller från 1600- och 1700-talen.

Utställningarna skildrar vidare den seglande flottans historia - li-

En av de stora attraktionerna i sjöfartsstaden Karlskrona är Marinmuseet.

vet ombord, varvshantverk, vapen och uniformer m m. Längs piren ligger minsveparen Bremön, torpedbåten Spica, motortorpedbåten T 38 och fullriggaren Jarramas förtojsda.

Och på land försvarets första ubåt, Hajen från 1905.

Inom området ligger också den 300 m långa repslagarbanan från 1692, Sveriges längsta träbyggnad där man fram till 1960 tillverkade rep och tågvirke.

Flottans första ubåt Hajen har fått en fristad på land.

Avslutar vi sedan detta mycket korta besök med ett besök i det genuina Karlskrona skall vi bege oss till Björkholmen.

Det var här som de första hantverkarna, som var anställda vid flottans nya varv, bosatte sig.

Fortfarande finns några små trähus med liten täppa kvar från 1700-talets första del. På Björkholmen har alla gator i nord-sydlig riktning namn efter fartygsmodeller och gatorna i östvästlig riktning namn efter berömda amiraler. Så att man skall vetavär man är någonstans.

Från Fisktorget utgår dagligen under sommaren ett flertal båtturer i Karlskronas skärgård till bl a till Ungskär och Aspö.

I den skärgård som även den sovjetiska ubåten U 137 helt objuden smög in och tog sig en titt på.

Drottningkärs kastell på Aspö, anlagt vid stadens grundläggning, används numera under sommaren för konsert- och teaterarrangemang.

I krigstider har Karlskrona blommat upp medan fred för dess del inneburit dåliga tider. Fram till slutet av andra världskriget var Karlskrona nästan enbart en militärstad där ekonomin grundade sig på örlogsvarvet och örlogsbasen. Men tusentals jobb

har försvunnit inom flottan under stadens förvandling från militärstad till industristad.

Men dess förutsättningar för en fortsatt ljus framtid som turiststad är det inget tvivel om.

Turist i Europa